

USMERNENIE K PÔSOBENIU PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA, ZAMESTNANCA, KTORÝ REALIZUJE POSKYTOVANIE PODPORNÉHO OPATRENIA „SEBAOBSLUŽNÉ ÚKONY“ A OSOBNÉHO ASISTENTA V ŠKOLE ALEBO ŠKOLSKOM ZARIADENÍ

Číslo: 2023/13927:1-C1661

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“) vydáva k možnosti pôsobenia osobného asistenta na pôde školy od 1. septembra 2023 nasledujúce usmernenie. Cieľom usmernenia je rozdelenie a vyjasnenie kompetencií **pedagogického asistenta**, ktorého pôsobenie vymedzuje § 19 písm. f) a § 21 ods. 1 zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 138/2019 Z. z.“) a § 145a ods. 2 písm. m) zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 245/2008 Z. z.“), **zamestnanca, ktorý realizuje poskytovanie podporného opatrenia „sebaobslužné úkony“**, ktorého pôsobenie vymedzuje § 145a ods. 2 písm. o) zákona č. 245/2008 Z. z. a **osobného asistenta**, ktorého pôsobenie vymedzuje zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 447/2008 Z. z.“) - pôsobiaceho v rovnakej škole alebo v školskom zariadení počas výchovno-vzdelávacieho procesu.

1 Základné informácie a východiská

Zákonom č. 263/2023 Z. z. sa s účinnosťou od 1. septembra 2023 upravilo pôsobenie osobných asistentov v školách a školských zariadeniach novelami dvoch zákonov: ide o novelu zákona č. 245/2008 Z. z.¹ a novelu zákona č. 447/2008 Z. z.². Prítomnosť osobného asistenta nepodlieha súhlasu vedenia školy alebo školského zariadenia ani súhlasu zákonných zástupcov ostatných detí alebo žiakov školy alebo školského zariadenia.

Osobná asistencia pre deti a žiakov s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len „ŽZP“) je hradená prostredníctvom peňažného príspevku, ktorý poskytuje tomuto dieťaťu alebo žiakovi príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, t. j. príspevok neposkytuje škola, ani školské zariadenie.

Činnosti (úkony) zamestnanca, ktorý realizuje poskytovanie podporného opatrenia podľa § 145a ods. 2 písm. o) zákona č. 245/2008 Z. z. upravuje Časť I prílohy č. 4 k zákonu č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991

¹ § 145c zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

² § 21 zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (Príloha č. 1 tohto usmernenia).

Činnosti osobného asistenta upravuje príloha č. 4 k zákonu č. 447/2008 Z. z. (Príloha č. 2 tohto usmernenia). Každé dieťa alebo žiak s ŤZP má v rámci procesu posúdenia nároku na peňažný príspevok na osobnú asistenciu vymedzené činnosti, ktoré vykonáva osobný asistent v komplexnom posudku, ktorý slúži ako podklad pre rozhodnutie o peňažnom príspevku na osobnú asistenciu. Komplexný posudok nie je verejný dokument, vzťahuje sa naň zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pretože obsahuje citlivé informácie o dieťati s ŤZP.

Dieťaťu alebo žiakovi môže byť priznaný aj pedagogický asistent v rámci podporného opatrenia podľa § 145a ods. 1 písm. m) zákona č. 245/2008 Z. z. **Činnosti pedagogického asistenta** vymedzuje § 21 ods. 1 zákona č. 138/2019 Z. z. a proces pedagogickej asistencie približuje sprievodný materiál ku Katalógu podporných opatrení – Pedagogická asistencia.

Podľa § 145c zákona č. 245/2008 Z. z. školy a školské zariadenia „*umožnia prítomnosť osobného asistenta v školách a školských zariadeniach a vytvoria podmienky počas výchovno-vzdelávacieho procesu a voľnočasových aktivít a poskytnú súčinnosť osobnému asistentovi vykonávajúcemu úlohy podľa osobitného predpisu.^{80d)}*“. Citované ustanovenie umožňuje „prítomnosť“ osoby, ktorá má status osobného asistenta podľa zákona č. 447/2008 Z. z.

Podľa § 23 ods. 2 zákona č. 447/2008 Z. z. „Osobný asistent vykonáva osobnú asistenciu na základe písomnej zmluvy

- a) o výkone osobnej asistencie uzatvorenej medzi fyzickou osobou s ŤZP a osobným asistentom podľa osobitného predpisu³⁵⁾,
- b) uzatvorenej medzi fyzickou osobou s ŤZP a agentúrou osobnej asistencie.“.

Úlohou osobného asistenta je podpora sociálneho začlenenia dieťaťa alebo žiaka s ŤZP a podpora jeho nezávislosti. Osobný asistent pomáha dieťaťu alebo žiakovi s ŤZP rozhodovať sa, pomáha mu pri vzdelávacích a voľnočasových aktivitách. Osobnú asistenciu si preto vždy riadi a manažuje dieťa alebo žiak s ŤZP.

Vzhľadom na uvedené, z hľadiska poučenia o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci sa k osobnému asistentovi neprístupuje ako k zamestnancovi školy alebo školského zariadenia, keďže ním nie je, ale ako k tretiemu subjektu, napr. ako k návšteve, zamestnancovi externej firmy, externému lektorovi a podobne. Škola alebo školské zariadenie ako zamestnávateľ alebo zriaďovateľ ako zamestnávateľ v prípade škôl bez právnej subjektivity podľa § 6 ods. 7 zákona č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov „je povinný starať sa o bezpečnosť a ochranu zdravia všetkých osôb, ktoré sa nachádzajú s jeho vedomím na jeho pracoviskách alebo v jeho priestoroch.“. Uvedené sa vzťahuje aj na osobného asistenta. V kontexte citovaného ustanovenia je v kompetencii riaditeľa školy alebo školského zariadenia, alebo zriaďovateľa školy alebo školského zariadenia bez právnej subjektivity, aby vytvoril pravidlá bezpečnosti

a ochrany zdravia pri práci a zabezpečil školenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci vo vzťahu k osobnému asistentovi, ktorý sa s jeho vedomím nachádza na jej pracoviskách alebo v jej priestoroch.

2 Rozdelenie činností

V prípade poskytovania osobnej asistencie, činnosti pedagogického asistenta a zabezpečovania sebaobslužných úkonov je v kompetencii riaditeľa školy alebo školského zariadenia určiť rozsah činností, ktoré bude počas výchovno-vzdelávacej činnosti vykonávať pedagogický asistent, zamestnanec, ktorý realizuje poskytovanie podporného opatrenia „sebaobslužné úkony“ tak, aby nedochádzalo k duplikovaniu činností. Dieťa alebo žiak s ŤZP si činnosti vykonávané osobným asistentom riadi samo, pričom tieto činnosti vychádzajú z Prílohy č. 2 tohto usmernenia. Nakoľko každé dieťa alebo žiak s ŤZP je posúdené individuálne a má teda individuálne potreby, osobný asistent na tieto potreby reaguje v čase a spôsobom, ako si to dieťa alebo žiak s ŤZP vyžiada.

Pred rozdelením činností jednotlivých aktérov sa odporúča uskutočniť spoločné stretnutie vedúcich zamestnancov školy alebo školského zariadenia so zákonným zástupcom dieťaťa alebo žiaka, ktorému bola priznaná osobná asistencia, so žiakom s ŤZP a jeho osobným asistentom, ak je tento žiak plnoletý, so zamestnancom školy, ktorý realizuje poskytovanie podporného opatrenia „sebaobslužné úkony“ a s pedagogickým asistentom. Predmetom spoločného stretnutia by malo byť okrem rozdelenia činností aj nastavenie časového harmonogramu pôsobenia osobného asistenta v škole, nakoľko ide o pracovnú pozíciu, ktorá nie je v gescii ministerstva školstva. Ak sa vyskytne situácia, že dieťa alebo žiak s ŤZP je odkázané na niekoľko osobných asistentov, je nevyhnutné v rámci spoločného stretnutia nastaviť pravidlá pre danú situáciu. Na spoločnom stretnutí sa odporúča nastaviť aj pravidlá zastupiteľnosti osobného asistenta dieťaťa alebo žiaka v škole alebo v školskom zariadení, ak osobný asistent nebude z objektívnych dôvodov môcť svoju činnosť vykonávať.

Vzhľadom na skutočnosti uvedené vyššie, je potrebné zohľadniť možnosť pôsobenia osobného asistenta v škole alebo školskom zariadení aj v prevádzkovom poriadku školy alebo školského zariadenia. Najvhodnejšou formou je vypracovanie dodatku k prevádzkovému poriadku školy alebo školského zariadenia. Odporúča sa tiež viesť prehľad pohybu osobného asistenta v škole alebo v školskom zariadení.

Príloha č. 1 Zoznam činností (úkonov) poskytovaných zamestnancom školy, ktorý realizuje poskytovanie podporného opatrenia „sebaobslužné úkony“

a) Hygiena

1. osobná hygiena

– hygienická starostlivosť o jednotlivé časti tela: ruky, tvár, zuby, nechty (holenie, česanie, umývanie, make-up, odličovanie, strihanie nechtov na rukách a na nohách, aplikácia krémov, masti, prípadne medikamentov),

2. celkový kúpeľ

– hygienická starostlivosť o celé telo vo vani, prípadne v sprche s umytím vlasov (celkový kúpeľ sa vykonáva vždy vo vani alebo v sprchovacom kúte),

b) Stravovanie a dodržiavanie pitného režimu

1. porciovanie stravy,

2. obsluha (prinesenie stravy a nápoja na dosah klienta),

3. kŕmenie a pomoc pri pití,

c) Vyprázdňovanie močového mechúra a hrubého čreva

1. sprievod na toaletu,

2. pomoc pri vyzliekaní, obliekaní,

3. účelná očista po toalete,

4. sprievod z toalety,

5. podanie podložnej misy, močovej fľaše s následným očistením podložnej misy (fľaše),

6. ochrana osobnej a posteľnej bielizne pred znečistením (nasadenie a výmena plienky),

d) Obliekanie, vyzliekanie

1. výber oblečenia (rozpoznanie jeho správneho vrstvenia a farieb),

2. obliekanie, obúvanie,

3. vyzliekanie, vyzúvanie,

e) Mobilita, motorika

1. sprievod pri chôdzi (chôdza po rovine, po schodoch),

2. pomoc pri vstávaní z lôžka, pomoc pri líhaní na lôžko,

3. polohovanie,

4. pomoc pri manipulácii s predmetmi (napríklad pri uchopení lyžičky, zapínaní gombíkov),

5. obsluha a premiestňovanie predmetov dennej potreby.

f) dodržiavanie liečebného režimu

1. v domácom prostredí

1.1. nákup liekov, podávanie liekov a aplikácia mastí,

1.2. kontrola glykémie glukomerom,

1.3. odmeranie krvného tlaku, pulzu a telesnej teploty,

1.4. aplikácia liečiva subkutánne (napríklad inzulínu),

1.5. polohovanie,

2. v zariadení

2.1. nákup liekov,

2.2. polohovanie.

Príloha č. 2 Zoznam činností na účely určenia rozsahu potrebnej osobnej asistencie

1. vstávanie,
2. líhanie,
3. polohovanie,
4. osobná hygiena
 - 4.1. umývanie,
 - 4.2. kúpanie,
 - 4.3. česanie,
 - 4.4. holenie,
 - 4.5. úprava nechťov,
 - 4.6. mejkap,
 - 4.7. vyprázdnovanie čriev a mechúra,
5. obliekanie,
6. vyzliekanie,
7. príprava jedla,
8. podávanie jedla,
9. podávanie liekov,
10. nakupovanie,
11. pomoc pri domácich prácach,
12. starostlivosť o pomôcku (napríklad osobné motorové vozidlo),
13. dorozumievanie
 - 13.1. písanie,
 - 13.2. čítanie,
 - 13.3. telefonovanie,
 - 13.4. sprostredkovanie komunikácie pre sluchovo postihnuté osoby a pre hluchoslepé osoby,
 - 13.5. predčítanie pre nevidiacich,
 - 13.6. sprostredkovanie komunikácie formou augmentatívnej komunikácie a alternatívnej komunikácie,
14. dohľad,
15. pomoc pri akútnom ochorení,
16. pomoc počas dovolenky,
17. sprievod dieťaťa do školy a zo školy alebo do školského zariadenia a zo školského zariadenia, ak je rodič alebo fyzická osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu fyzickou osobou s ŤZP,
18. pomoc nepočujúcemu rodičovi počujúceho dieťaťa aj nepočujúceho dieťaťa od jedného roku veku do deviateho roku veku a nepočujúcej fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu pri činnostiach, ktoré vzhľadom na svoje sluchové postihnutie nie sú schopné zvládnuť pre problémy s vnímaním a pochopením hovorenej reči v súvislosti s rozvíjaním hovorenej reči,
19. pomoc nevidiacemu rodičovi nevidiaceho dieťaťa aj vidiaceho dieťaťa od jedného roku veku do deviateho roku veku a nevidiacej fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu pri činnostiach, ktoré vzhľadom na svoje zrakové postihnutie nie sú schopní zvládnuť pre problémy s

vnímaním a pochopením písomných informácií a grafických informácií, vytváraním vizuálne orientovaných pojmov a predstáv v súvislosti s rozvíjaním schopností priestorovej orientácie, a to predčítaním textu,

20. preprava alebo premiestňovanie pri pracovných aktivitách, vzdelávacích aktivitách, občianskych aktivitách, rodinných aktivitách a voľnočasových aktivitách,

21. pomoc rodičovi alebo fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu, pri úkonoch starostlivosti o dieťa do troch rokov veku, ktoré z dôvodu svojho ŤZP nie sú schopní sami zvládnuť.